

Justitieombudsmannen
Cecilia Renfors

Inspektion av Åklagarmyndigheten, Södra Skånes åklagarkammare, den 26–28 april 2016

Inledning

Den 26–28 april 2016 genomförde justitieombudsmannen Cecilia Renfors, byråchefen Stefan Nyman samt föredragandena Per-Ola Cullin, Nina Hubendick och Maria Ulfsdotter Klang en inspektion av Åklagarmyndigheten, Södra Skånes åklagarkammare. Den 26–27 april 2016 deltog också föredraganden Anna Holmén.

Inspektionens genomförande

Inspektionen genomfördes i åklagarkammarens lokaler på Porslinsgatan 4 i Malmö.

Den inleddes med att Cecilia Renfors gav en kort presentation av JO och redogjorde för syftet med inspektionen inför de anställda vid kammaren. Därefter hölls ett möte där chefsåklagaren AA (kammarchef), vice chefsåklagaren BB (vice kammarchef), chefsadministratören CC och vice chefsadministratören DD deltog och redogjorde för kammarens organisation och verksamhet. Vid detta möte framkom bl.a. följande. På kammaren arbetar 25 åklagare och tio administratörer. Åklagarna är indelade i tre team; ungdomsärenden, brott i nära relation och övriga ärenden. Några åklagare är särskilt utsedda att hantera mängdärenden och polisledda förundersökningar, dock inte ungdomsärenden. Arbetsbelastningen upplevs generellt som rimlig. Polismyndigheten fungerar ganska väl på de flesta håll, och kammaren har ett mycket gott samarbete med de aktuella polisområdena. Vissa problem märks till följd av Polismyndighetens omorganisation, bl.a. ett något minskat inflöde av ärenden. Det finns också problem med långa utredningstider i bedrägeriärenden. Kammaren arbetar mot Ystads och Lunds tingsrätter, vilket innebär att det blir många resor till förhandlingar. Häktningförhandlingar och kortare huvudförhandlingar genomförs dock ofta med åklagare närvarande via videolänk. Vid förhör under förundersökningar är åklagare främst närvarande vid barnförhör. I Lund finns ett barnhus, och det pågår en diskussion om att inrätta sådana även i Trelleborg och Ystad. I ärenden där barn är målsägande

hålls vanligen samrådsmöten mellan åklagare, polis och de sociala myndigheterna för att samordna åtgärder.

Efter det inledande mötet granskades akter.

Inspektionen avslutades med ett möte där justitieombudsmannen Cecilia Renfors sammanfattade för AA, BB och DD vad som kommit fram vid granskningen.

Inspektionens omfattning

Vid inspektionen granskades cirka 115 ärenden; de 20 senaste ärendena där åklagaren fattat beslut om anhållande och sedan hävt beslutet, de 20 senast åtalade ärendena där häktning förekommit, de 20 senast åtalade ungdomsärendena (misstänkt under 18 år) där utredningen varit åklagarledd, de 20 senast nedlagda förundersökningarna där utredningen varit åklagarledd och de två äldsta ärendena på respektive åklagarrotel där åtal ännu inte väckts. Även brevgranskningen för år 2015 och 2016 kontrollerades.

Granskningen av akter

Vid granskningen av kammarens akter gjordes i huvudsak följande iakttagelser.

Ärenden där anhållande hade förekommit

I dessa ärenden granskades framför allt att utredningen bedrivits med skyndsamhet och att den misstänktes försvararrättigheter iakttagits. Vid genomgången av de enskilda ärendena ägnades också uppmärksamhet åt bl.a. frågan om det funnits grund för anhållandet och om det varit proportionerligt samt hur restriktioner hade hanterats.

Anmälan till åklagare

I inget av de granskade ärendena hade den misstänkte varit anhållen i sin frånvaro före gripandet. I så gott som samtliga ärenden hade polisen hållit ett s.k. anhållningsförhör (24 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken, RB) med den misstänkte innan gripandet anmäldes till åklagaren. I drygt en tredjedel av dessa ärenden hade anmälan gjorts inom tre timmar efter gripandet, i en tredjedel inom tre till fem timmar och i knappt en tredjedel inom fem till sex timmar efter gripandet.

I de ärenden där gripandet anmäldes till åklagaren före förhöret hade det gått mellan fem och sex timmar innan åklagaren underrättades.

I samtliga ärenden hade åklagaren alltså underrättats om gripandet inom sex timmar.

Tillgång till försvarare

De misstänkta hade genomgående informerats om rätten till försvarare under förundersökningen i enlighet med 12 § förundersökningskungörelsen (FUK). I samtliga fall hade den misstänkte också tillfrågats om han eller hon önskade

försvarare under förundersökningen. Av förhørsutskriften framgick regelmässigt den misstänktes inställning till att låta sig höras utan att försvarare närvarade.

I ett ärende som avsåg grov smuggling hade dock ett omfattande förhör hållits av Tullverket med en av de misstänkta utan att någon försvarare närvarat. Det framgick inte vilken inställning den misstänkte hade haft till att bli förhörd utan närvaro av försvarare. I ett annat ärende hördes en 18-åring utan försvarare närvarande. Han var misstänkt för grov stöld genom inbrott, grovt olaga hot och stöld gemensamt och i samförstånd med en annan person. Den misstänkte uppgav att han önskade en viss försvarare om ärendet gick vidare, men att han ansåg att förhöret kunde hållas utan försvarare närvarande. Han fick under förhöret information om rätten att inte uttala sig kring misstanken.

Handläggningstid

I samtliga ärenden hade åklagaren fattat beslut i anhållningsfrågan i omedelbar anslutning till att åklagaren underrättats om att anhållningsförhöret hade genomförts.

I majoriteten av de granskade ärendena var anhållningstiden kortare än ett dygn. När det gäller de övriga ärendena noterades att anhållningstiden i två ärenden var längre än ett dygn men kortare än två dygn, i fyra ärenden längre än två dygn men kortare än tre dygn och i ett ärende längre än tre dygn.

I ett ärende som avsåg människosmuggling hade inga synbara utredningsåtgärder vidtagits efter att den misstänkte anhölls och fram till dess att anhållningsbeslutet hävdades knappt 22 timmar senare. Det noterades i ett ärende som avsåg misshandel att det gick nästan ett dygn från det sista förhöret med målsäganden innan den misstänkte hördes på nytt och anhållningsbeslutet hävdades. I ett annat ärende som också rörde misshandel antecknades att det gick drygt 21 timmar från det sista förhöret med målsäganden innan anhållningsbeslutet hävdades.

Övrigt

I de fall där det funnits kollusionsfara hade den anhållne regelmässigt haft restriktioner. Utifrån de granskade handlingarna kunde dock ingen slutsats dras om i vilken utsträckning restriktionerna hade omprövats under frihetsberövandet.

Inte i något ärende framgick att frågan om underrättelse till närstående om frihetsberövandet hade tagits upp. Det har därför inte gått att dra några slutsatser om hur den frågan hanteras.

Sammanfattning

Vid genomgången av de enskilda ärendena kom inte annat fram än det funnits grund för beslutet att anhålla den misstänkte och att anhållandet också varit proportionerligt.

Det samlade intrycket är att adekvata utredningsåtgärder också hade vidtagits utan onödigt dröjsmål och att de ärenden där anhållande förekommit över lag hade handlagts skyndsamt. Enligt vad som kommit fram hade den anhållnes rättigheter under förundersökningen generellt sett iakttagits.

Åtalade ärenden där häktning förekommit

I dessa ärenden granskades framför allt handläggningstiden, den misstänktes tillgång till försvarare, hur restriktioner hade hanterats och om underrättelse skett till närstående om frihetsberövandet.

Handläggningstid m.m.

Åtal hade generellt sett väckts skyndsamt. I vissa av de enklare ärendena hade åtal väckts inom några dagar efter frihetsberövandet, men även i de mer komplicerade ärendena med allvarliga misstankar hade det generellt sett bara tagit tre–fyra månader innan åtal väcktes. I ett fall angående rån med flera personer inblandade tog det bara tre veckor innan åtal väcktes. Det finns inte något som tyder på att ärendena inte handlagts så skyndsamt som omständigheterna medgett eller att häktetiderna varit oproportionerligt långa.

Häktningsframställan gjordes regelmässigt inom två dygn efter anhållandet. I något enstaka fall hade det tagit lite längre tid.

Anmälan till åklagare m.m.

Gripanden anmäldes regelmässigt till åklagaren efter det att anhållningsförhøret hållits. I de fall då gripandet avsåg verkställighet av ett anhållningsbeslut i frånvaro anmäldes dock gripandena före förhøret.

Generellt sett hade förhøret hållits och gripandet anmälts till åklagaren inom fyra timmar, och ibland kortare. I ett fall tog det sex timmar innan förhøret påbörjades, men sedan anmäldes det till åklagaren direkt i anslutning till förhøret.

Tillgång till försvarare

Även i dessa ärenden hade de misstänkta genomgående informerats om rätten till försvarare under förundersökningen i enlighet med 12 § FUK. I samtliga fall hade det i förhørsprotokollet angetts att den misstänkte önskade försvarare under förundersökningen. Av förhørsutskriften framgick också regelmässigt den misstänktes inställning till att låta sig höras utan att försvarare närvarade.

Det förekom inte i något av de granskade ärendena att försvarare närvarade vid det första förhøret med den misstänkte. I de fall den misstänkte hade angett att han eller hon inte ville förhöras utan försvarare närvarande hölls det dock endast ett kort s.k. delgivningsförhøret.

I de fall den misstänkte medgett att förhöras utan försvarare närvarande var förhøren mer utförliga. I huvuddelen av dessa var det fråga om vuxna personer som var misstänkta för inte alltför allvarlig brottslighet. I några fall hade dock

ganska omfattande förhör hållits i ärenden med relativt höga straffvärden, som t.ex. misstankar om väpnat rån och misstankar om ett relativt allvarligt övergrepp i rättssak och personrån. I båda dessa fall var de misstänkta dessutom endast drygt 20 år gamla.

Det noterades vidare att det i ett ärende, som i och för sig inte avsåg alltför allvarlig brottslighet, framgick av förhörprotokollet att den misstänkte hade svårt att bestämma sig för om han ville ha en försvarare närvarande vid förhöret eller inte. Han kom till slut fram till att han inte ville det. Även om ärendet inte avsåg den typen av brottsmisstankar som med nödvändighet kräver försvararnärvaro vid förhör kan det ifrågasättas om det var ett rättssäkert avstående från försvarare från den misstänktes sida.

Ett annat ärende gällde olaga hot vid 20 tillfällen mot ett flertal målsägande. Det hölls ett relativt omfattande förhör, bl.a. konfronterades den misstänkte med teknisk bevisning i form av sms-meddelande m.m. Enligt förhörprotokollet godtog han att förhöras utan försvarare. Med hänsyn till den misstänktes personliga förhållanden – bl.a. fann man senare anledning att göra en undersökning enligt 7 § lagen om särskild personutredning i brottmål, m.m. – kan det dock ifrågasättas om det var ett rättssäkert avstående från försvarare, och om förhöret borde hållits utan försvarare närvarande.

I ett ärende hölls ett förhör efter det att ett beslut om hämtning till förhör hade verkställts. Misstankarna gällde olaga hot och övergrepp i rättssak. I åklagarens direktiv angavs att eftersom det var tveksamt om den misstänkte skulle vilja förhöras utan en försvarare närvarande, skulle ett kortare förhör där han delgavs misstankarna hållas. Vid förhöret godtog emellertid den misstänkte att förhöret hölls utan försvarare närvarande. Förhöret varade i cirka en timme och var förhållandevis detaljerat.

Restriktioner

I cirka hälften av de granskade ärendena hade det förekommit restriktioner. De restriktioner som förekommit var inskränkningar i rätten att placeras tillsammans med andra intagna, att vistas i gemensamhet, ta emot besök, stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation samt sända och ta emot försändelser. Restriktionerna och skälen för dessa framstod som väldokumenterade i Cåbra. Det framgick även att den frihetsberövade och dennes försvarare underrättats om restriktionerna. Restriktionerna hade omprövats regelbundet och det hade getts lättnader och undantag efter hand.

Det framstod vidare som om det gjorts individuella bedömningar och att åklagarna varit angelägna om att underlätta för de häktade att ha kontakter med omvärlden. Man hade t.ex. i stor uträkning tillåtit samsittning och det hade även medgetts bevakade och obevakade besök av närstående. Det fanns även exempel på att den frihetsberövade hade fått ha kontakt med t.ex. vårdinrättningar och myndigheter.

Underrättelse till närstående

Det kunde konstateras att det endast i ett ärende framgick att frågan om underrättelse till närstående om frihetsberövandet hade tagits upp. Det var en utländsk medborgare som tillfrågades om han önskade att någon anhörig eller ambassaden kontaktades. Det har därför inte gått att dra några slutsatser om hur den frågan hanteras.

Ungdomsärenden

I ungdomsärendena granskades framför allt handläggningstiden och den misstänktes tillgång till försvarare (4 och 24 §§ lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL).

Handläggningstid

I sex av de granskade ärendena hade den föreskrivna tidsfristen i 4 § LUL överskridits. Enligt den bestämmelsen får fristen överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till bl.a. utredningens beskaffenhet. I de fall fristen överskridits hade sådana godtagbara skäl funnits i drygt hälften av ärendena men i de resterande ärendena framgick det inte av handlingarna att det varit nödvändigt att överskrida fristen. I flertalet av de fall där fristen överskridits handlade det om någon eller några veckor, men i ett ärende hade den överskridits med fem och en halv månad.

I några fall hade det gått förhållandevis lång tid från det att en person antecknats som skäligen misstänkt till dess att personen underrättades om brottsmisstanken enligt 23 kap. 18 § RB (misstankedelgivning). I de fallen hade de misstänkta pekats ut på ett tidigt stadium i utredningen och det hade därefter vidtagits en del utredningsåtgärder, men därefter hade det dröjt innan underrättelse om misstanke delgavs. I två fall hade det dröjt tre respektive sju månader, vilket medfört en totalt sett lång handläggningstid även om tidsfristen i 4 § LUL i och för sig hade hållits.

Överlag framgick det av handlingarna att åklagarna, genom direktiv och påminnelser till polisen, aktivt hade drivit förundersökningarna framåt.

Tillgång till försvarare

I nästan samtliga fall hade den misstänkte biträts av försvarare redan tidigt i utredningen. I ett fåtal fall kan det ifrågasättas om den unge inte borde ha biträts av försvarare vid förhör. Som exempel kan nämnas ett fall med flera misstänkta för en relativt allvarlig misshandel, där det hölls ett första förhör med den unge utan att försvarare var närvarande. Den misstänkte hade i det ärendet godtagit att bli förhörd utan närvaro av en försvarare. Vårdnadshavaren befann sig på resa och kunde därför inte närvara. Gripandet hade dock anmälts till åklagare först efter att anhållningsförhöret hållits och någon bedömning av behovet av försvarare vid förhöret från förundersökningsledaren hade således inte skett.

Nedlagda förundersökningar

I dessa ärenden granskades framför allt om det funnits tillräckliga skäl att lägga ned förundersökningarna och hur nedläggningsbesluten motiverats.

I ett ärende som gällde grovt bedrägeri hade förundersökningen lagts ned med hänvisning till bevisproblem utan att vare sig två namngivna misstänkta eller ett namngivet vittne hörts.

I ett ärende som gällde våldtäkt hade förundersökningen lagts ned med motiveringen att det inte gick att bevisa de objektiva förutsättningarna för att förfarandet ska vara brottsligt. Förhör hade hållits med den misstänkte, med målsäganden och med tre vittnen. Vittnenas berättelser gav visst stöd åt målsägandens berättelse. En teknisk undersökning som genomförts gav inte stöd för brottsmisstanken.

I ett ärende avsåg brottsmisstanken ett händelseförlopp där en näringsidkare sökt upp en tidigare kund i hemmet och där bankat på rutor, krävt betalning av en fordran, försökt tränga sig in bostaden och uttalat sig hotfullt. Efter att förhör hållits med målsäganden och ett antal vittnen lades förundersökningarna – som avsåg försök till utpressning, olaga hot och hemfridsbrott – ned med motiveringen att det inte längre fanns skäl att misstänka brott.

I ett par ärenden hade i nedläggningsbeslutet angetts att det inte fanns tillräckliga skäl att höra målsäganden.

De äldsta ärendena där åtal ännu inte väckts

I dessa ärenden granskades framför allt om ärenden blivit liggande utan åtgärd under långa perioder, om det getts direktiv i tillräcklig omfattning och om direktiven följts upp.

I huvuddelen av de granskade ärendena fanns det inte något att anmärka i fråga om åklagarnas åtgärder för att driva utredningarna framåt. Att handläggningstiden dragit ut på tiden berodde i flera av ärendena på att den misstänkte hade avvikit eller på resursbrist hos Polismyndigheten. Endast i ett fåtal ärenden kunde åklagaren anses ha bidragit till att handläggningstiden blivit onödigt lång genom att direktiv eller påminnelser inte utfärdats i tillräcklig omfattning.

I ett ärende som gällde två fall av grovt bedrägeri bestående i bilköp på kredit tog det nästan två år innan direktiv gavs om att höra en person som av den misstänkte namngetts som huvudmannen bakom upplägget. Dokumentationen av vilka direktiv som getts i ärendet var inte heller fullständig; ett av direktiven innehöll en förfrågan om hur det hade gått med en åtgärd som det inte – såvitt gick att utläsa av akten – hade getts direktiv om tidigare. Av akten framgick att den ursprungligen ansvarige åklagaren hade gått i pension under utredningen och att utredningsarbetet var förlagt till tre polisregioner, vilket hade bidragit till den långa handläggningstiden.

Brevgranskning

Cirka 1 500 framställningar om prövning av brev försändelser till och från frihetsberövade kontrollerades. Granskningen var främst inriktad på hur snabbt försändelserna hade vidarebefordrats.

Av de granskade försändelserna hade cirka 70 procent vidarebefordrats samma dag som de kom in till åklagarkammaren. Cirka 20 procent hade vidarebefordrats dagen efter. För drygt 100 försändelser hade det dröjt upp till fyra dagar innan de vidarebefordrades, men det var oftast i samband med en helg. Cirka 20 försändelser hade vidarebefordrats först efter en till två veckor. För samtliga av dessa hade det angetts att försändelsen skulle översättas.

JO Renfors sammanfattande bedömning

Det allmänna intrycket är att arbetet vid åklagarkammaren fungerar bra. Det som kommit fram vid granskningen tyder inte på annat än att ärendehanteringens bedrivs på ett i huvudsak effektivt och rättssäkert sätt. Jag vill dock föra fram följande synpunkter.

Handläggningstider

I de ärenden där frihetsberövande förekommit har handläggningen överlag varit skyndsamt och det framstår som att längden på frihetsberövandena i stort sett genomgående varit proportionerliga.

I några ärenden där den misstänkte var anhållen hade det gått ett knappt dygn utan synbara utredningsåtgärder innan anhållningsbeslutet hävdades eller någon utredningsåtgärd vidtogs. Jag har utifrån de granskade handlingarna inte grund för hävda att åtgärder borde ha vidtagits mer skyndsamt. Jag vill dock framhålla att en åklagare har en skyldighet att göra en kontinuerlig prövning av ett frihetsberövande och att häva ett anhållningsbeslut om det inte längre finns något skäl till det. När det uppstår dröjsmål är det särskilt viktigt att frågan om frihetsberövandet ska kvarstå övervägs. (Se JO 2014/15 s. 161, dnr 2556-2013.)

Bland ungdomsärendena hade den föreskrivna tidsfristen i 4 § LUL överskridits i cirka en tredjedel av ärendena. Enligt den bestämmelsen får fristen överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till bl.a. utredningens beskaffenhet. Det kan t.ex. handla om ärenden med en mycket omfattande brottsutredning med många misstänkta och ett stort antal brott. En annan situation kan vara att genomförandet av nödvändiga tekniska undersökningar tar lång tid. I ett par av de ärenden där tidsfristen överskridits framgick dock inte några sådana omständigheter som kan medge att fristen överskrids.

I några ungdomsärenden hade förhållandevis lång tid gått från det att en person antecknats som skäligen misstänkt till dess att personen underrättades om brottsmisstanken. I ett par av dessa ärenden hade den sammanlagda handläggningstiden varit väl lång även om tidsfristen i och för sig i princip hållits. Det generella skyndsamtetskravet i 4 § LUL hade alltså inte iakttagits.

Jag vill i detta sammanhang stryka under att en formell delgivning av brottsmisstanke inte får skjutas upp i syfte att fördröja att tidsfristen börjar löpa.

Det är av stor vikt att det särskilda skyndsamhetskrav som gäller för utredningen i ungdomsärenden efterlevs och att dessa ärenden prioriteras. Utifrån den beskrivning av arbetsbelastningen på åklagarkammaren som lämnats av kammarledningen framstår det som något förvånande att tidsfristen i ungdomsärenden överskrids i den omfattning som sker.

Kammarledningen bekräftade vid den avslutande genomgången att utredningstiden i ungdomsärenden inte är tillfredsställande. Enligt kammarledningen tar de regelbundet upp detta med polisen vid samrådsmöten och de har inskräpvt vikten av att kunskapen om skyndsamhetskravet i ungdomsärenden når ut till de enskilda polismännen. Polisen har enligt kammarledningen lovat att ungdomsärendena ska tilldelas extra resurser och det har också skett i viss mån.

Det framstår som att anledningen till att utredningen i ungdomsärenden drar ut på tiden i första hand är resursbrist hos polisen. Även om det förhåller sig så vill jag stryka under att det ytterst är Åklagarmyndigheten som har ansvaret för att skyndsamhetskravet efterlevs i de utredningar som leds av en åklagare. Jag har noterat att åklagarkammaren är medveten om problemet och ser positivt på den dialog som förs med Polismyndigheten för att komma till rätta med det.

Tillgång till försvarare

En brottsmisstänkts rätt till försvarare vid förhör är en central rättssäkerhetsfråga. Det kan konstateras att det i ett antal ärenden hade hållits relativt omfattande förhör avseende brott med höga straffvärden utan att den misstänkte hade tillgång till försvarare, och att detta förekommit även i ungdomsärenden. Oavsett den misstänktes inställning till brottsmisstankarna och till att låta sig höras utan försvarare närvarande kan ett sådant förfarande äventyra den misstänktes rättssäkerhetsintressen. Att förhör genomförs utan försvarare kan också påverka förhörens bevisvärde, liksom förfarandets förenlighet med kravet på en rättvis rättegång enligt Europakonventionen.

Det är primärt förundersökningsledarens ansvar att se till att en misstänkts försvararrättigheter respekteras och att göra en egen bedömning av behovet av försvarare, oavsett vilken inställning den misstänkte har. JO har i några fall där den misstänkte var under 18 år eller strax över framhållit att förhørsledaren bör rådgöra med förundersökningsledaren i försvararfrågan innan ett mer ingående förhör hålls. (Se bl.a. JO 2011/12 s. 77, dnr 5493-2008, JO:s beslut den 26 april 2013, dnr 3019-2012, JO 2013/14 s. 133, dnr 3577-2011, och JO:s beslut den 6 april 2016, dnr 416-2015).

I de flesta fall hade förhören hållits innan gripandet anmälts till åklagaren. Kammarledningen har bekräftat att polisen normalt anmäler ett gripande till åklagaren innan ett förhör hålls endast i de fall där polisen märker att de inte

kommer att hinna hålla förhöret i tid. Ansvar för att försvararfrågan i tveksamma fall underställs förundersökningsledaren ligger i och för sig främst på polisen, dvs. förhørsledaren ska som huvudregel stämma av frågan om försvarare med åklagaren innan något mer omfattande förhör hålls. Det som kommit fram tyder på att det finns ett behov av att från åklagarkammarens sida påminna polisen om vad som gäller.

I ett par ärenden hade den misstänkte godtagit att förhör hölls utan försvarare närvarande, men med hänsyn till hur avståndet gjordes respektive den misstänktes psykiska status fanns det skäl att ifrågasätta om det var ett rättssäkert avstående från rätten till försvarare. Det kan även beträffande denna fråga finnas skäl för åklagarkammaren att klargöra för polisen vad som gäller.

Med anledning av vad som kommit fram vill jag också framhålla vikten av att förundersökningsledaren är tydlig i sina direktiv när det gäller frågan om försvarare vid förhör, och omfattningen av det förhör som ska hållas. Det ska klart framgå om det är en sådan situation där den misstänkte enligt förundersökningsledarens bedömning ska ha en försvarare. Det bör också av direktiven tydligt framgå att om det inte går att tillgodose behovet av försvarare, ska endast ett delgivningsförhör hållas.

Nedlagda förundersökningar

Det samlade intrycket är att erforderliga utredningsåtgärder hade vidtagits innan beslut fattades om att lägga ned en förundersökning samt att besluten och de skäl som angavs för dessa var tydliga och framstod som väl förenliga med utredningsunderlaget.

I ett par ärenden hade förundersökningen lagts ned med den närmare motiveringen att det inte fanns tillräckliga skäl att höra målsäganden. Formuleringen kan enligt min mening ifrågasättas, eftersom den inte ger något egentligt besked om anledningen till att förundersökningen lagts ned.

I ett ärende hade förundersökningen lagts ned med hänvisning till bevisproblem utan att förhör hållits med två namngivna misstänkta och ett namngivet vittne. Generellt sett bör försiktighet iakttas med att bedöma om brott kan styrkas eller inte innan förhör hållits med namngivna misstänkta och vittnen.

I det ärende som redogjorts för och som gällde våldtäkt stod den misstänktes och målsägandens uppgifter mot varandra. Det fanns dock annan bevisning i form av vittnesuppgifter som gav visst stöd åt målsägandens berättelse.

En åklagare får väcka åtal endast om utredningen är sådan att man på objektiva grunder kan förvänta sig en fällande dom. Utifrån min granskning av handlingarna i ärendet är det svårt att dra någon närmare slutsats om bevisningens styrka i det aktuella ärendet. Enligt min mening kan det dock diskuteras om det inte hade varit lämpligt att låta en domstol ta ställning till om bevisningen hade räckt till för en fällande dom.

I ett annat ärende lade åklagaren ned förundersökningarna avseende misstankar om försök till utpressning, olaga hot och hemfridsbrott. Bedömningen att det efter förhören med målsäganden och vittnena inte fanns skäl att misstänka brott med dessa rubriceringar var enligt min mening korrekt. Däremot var det händelseförlopp som förhørsutsagorna beskrev enligt min mening sådant att andra brottsrubriceringar hade kunnat aktualiseras. Jag vill därför stryka under vikten av att en åklagare noga överväger samtliga brottsrubriceringar som kan bli aktuella i en utredning innan en förundersökning läggs ned.

Dokumentation

Som framgått ovan var det endast i ett ärende dokumenterat hur frågan om underrättelse om frihetsberövandet till närstående hanterats.

Den som grips, anhålls eller häktas har som huvudregel rätt att enligt 24 kap. 21 a § RB få en anhörig eller annan nära person underrättad om frihetsberövandet. Den som anhålls eller häktas ska dessutom enligt 12 a § FUK utan dröjsmål få skriftlig information om denna rätt. En uppgift om underrättelse till närstående har skett eller inte ska enligt 20 § FUK antecknas i förundersökningsprotokollet.

Även om en sådan underrättelse får ses som en rutinåtgärd som polisen oftast sköter har åklagaren i egenskap av förundersökningsledare det övergripande ansvaret för att den utförs och dokumenteras på ett korrekt sätt. Jag har efter tidigare inspektioner konstaterat att en av förklaringarna till att dokumentationen brister i detta avseende kan vara att det i mallen för förundersökningsprotokoll inte finns något förtryckt utrymme för en sådan anteckning (se protokoll den 25 juni 2015, dnr 2313-2015, och den 22 december 2015, dnr 5474-2015). Jag kan konstatera att problemet med bristfällig dokumentation kvarstår och skickar därför en kopia av detta protokoll till Polismyndigheten för kännedom.

Vid protokollet

Per-Ola Cullin

Justerat den 8 juni 2016

Cecilia Renfors